

KNJIŽEVNA POROČILA

Viktor Steska: Slovenska umetnost. I. del: Slikarstvo. Prevalje 1927. Družba sv. Mohorja. (8°, str. 430, slik 72.) Mohorjeva knjižnica 16.

Razveseljivo znamenje intenzivnega zanimanja za slovensko umetnost, preteklo in sodobno, je pričujoča tretja zgodovinska publikacija o predmetu, kateremu je zaslužni raziskovalec Viktor Steska posvetil vse svoje delovanje. Včasih, ko so bili Slovenci še malo naklonjeni lastni umetnosti, je avtor z življenjepisi umetnikov budil zanimanje za našo umetnostno preteklost in ostal stroki zvest, ko so mlajše moči postopno organizirale moderen umetnostno-zgodovinski študij; sedaj je s pričujočo knjigo izdal zaklad marljivo nabranega materiala, katerega je z neumorno požrtvovalnostjo po večini otel pozabljenju in ki bo vsakemu njegovemu nasledniku izbornu služil.

Viktor Steska je ob zgodovinski razstavi slovenskega slikarstva, katero je priredila leta 1922. Narodna Galerija v Ljubljani, občutil potrebo po zgodovinski razlagi bogatega slikovnega materiala, katerega dotlej še nikdo ni bil v celoti obdelal, ter pričel v «Mladiki» priobčevati tak pregled, črpajoč iz svojih velikih zalog. Le malo spopolnjen ponatis te razprave je izšel v knjižni obliki, okrašen z 72 ilustracijami. Počasno priobčevanje dela je njegovi aktualnosti škodilo in današnja knjiga je za več let prekasno izšla. Vendar zaslužita avtor in založnik naše občudovanje, da sta izvršila v sedanjih razmerah tako izredno nalogo.

Avtor izhaja, kot že omenjeno, od umetnostnega materiala samega, katerega je v mnogih primerih sam odkril in popisal. Iz njega in skrbnih arhivalnih izpiskov je sestavljal življenjepise naših umetnikov v preteklosti ter jih v pričujoči knjigi združil v zgodovinski pregled, ga razdelil na dobe ter jih opremil s kratkimi uvodi. Zato zavzemajo biografski podatki odlično mesto in odkrivajo mnogokrat doslej neznana dejstva, ki znatno olajšujejo študij. Poleg njih je avtor v kolikor mogoče popolni vrsti naštel vsa dela posameznih umetnikov. Karakterizacije posameznih mojstrov so kratke in vsebujejo splošne podatke o tehniki ali vsebini njihovih del, izogibajo se pa dosledno stilnih oznak, ki so vse reducirane na že omenjene uvode v posamezna razdobja.

Snov je razdelil avtor na ta-le večja poglavja: Gotiško slikarstvo, Tuji slikarji na Slovenskem od 16. do 18. veka, Naša renesansa, Doba škofa Tomaža Hrena, Valvasor in njegovi sodelavci, Barok, Umetnost ob koncu osemnajstega stoletja, Langusova doba, Wolfova doba. Vidik torej ni enoten, ker izvirajo grupacija in njene označbe prav tako iz stilnih razlogov kot iz slučajnih zgodovinskih posebnosti našega slikarstva. Pri delu, ki je nastalo iz posameznih življenjepisnih enot, je tako stališče razumljivo; čas pa je, da se ustanovi definitivna periodizacija slovenskega slikarstva na podlagi dosedanjih historičnih razstav in na podlagi predlogov, ki so jih stavili recenzenti Steletovega «Orisa». Posamezna poglavja imajo zelo različno dolžino, ker jo določa množina materiala, ne pa njegov pomen. Stilski uvodi so kratki in popularni ter zadostujejo za namen, kateremu služijo. Razlogi za razvoj so zajeti izključno iz zunanjih dejstev, kar je popolnoma v skladu z nazorom na dobo, v kateri je avtor deloval.

Kot sem omenil, je bilo delo zasnovano pred petimi leti in je sedaj le z malimi spopolnitvami izšlo v knjižni obliki. Delo na polju umetnostno-zgodo-

vinskega raziskavanja pa ta čas ni zaostalo, ampak se je, posebno ob historyčnih razstavah, široko razvilo ter rodilo mnogo novega znanja. Steska ni utegnil uporabiti mnogo novega materiala, katerega je nudila razstava portretnega slikarstva na Slovenskem ter izsledkov, katere so objavljali naši umetnostni zgodovinarji zadnja leta in pa mnogih podatkov, katere vsebujejo konservatorska poročila Fr. Steleta v »Zborniku za umetnostno zgodovino«. S tem materialom bi bilo mogoče izpopolniti poglavje o gotskem slikarstvu, katalog del Plainerja, Almanacha, registrirati bi bilo treba nizozemske portretiste 17. stoletja, spopolniti poglavje o štajerskih baročnih slikarjih (oba Straussa, Weissenkircher, Flurer) ter sezname del nekaterih slikarjev 19. stoletja. Pa to so zahteve, katere bo stavil zgodovinar, ki se je sam pečal z raziskavanjem opisanega materiala, popularni knjigi pa ti nedostatki niso v kvar. V nadomestilo nam nudi Steska dobre podatke o Hrenovih slikarjih, o tujcih v 17. stoletju, o Valvasorjevem krogu ter o mnogih novejših slikarjih, med njimi o Mihi Stroju. Omenja bakrorezca Elijo Baecka, ki je koncem 17. stoletja deloval pri nas in katerega je še leta 1922. hotel J. Mantuani prekrstiti v Pajka. Pomota pa je, če naziva avtor Kupeckega — Nemca; meja med poglavjem »Ostali slikarji baročne dobe« in med poglavjem o tujcih v istem času ni prav točno potegnjena. Našla bi se še sem in tja kaka pomota (portretov Zeschka in njegove žene gotovo ni slikal Langus; Langusov Poklukar [last drja. Šaple] ni bil bogoslovni profesor, ampak kmet v Bohinju itd.), a razmeroma sem našel malo netočnosti, ki so vse nagrajene z mnogimi, doslej neznanimi in dragocenimi podatki. Ilustracije, ki knjigo krasi, so izbrane iz razpoložljivih klišejev ter se zaradi tega vrste brez intenzivnega razmerja do teksta in so tudi po formatu neenotne.

Ko odložimo knjigo Viktorja Steske, smo si v svesti, da je bilo njegovo raziskavanje slovenskega slikarstva zelo plodonosno. Rodilo nam je pregled zgodovinskega materiala, ki je obširen po številu omenjenih umetnikov in njihovih del ter po zbrani literaturi, delo, ki je trudapolno in zelo koristno. Želimo, da bi avtor še dolgo mogel na ta način koristiti zgodovini slovenske umetnosti ter da bi nam kmalu podal še podoben spis o naši arhitekturi in kiparstvu.

F. M e s e s n e l.

Marija Kmetova: Večerna pisma. V Ljubljani, 1926. Izdala Zveza kulturnih društev. Založila Tiskovna zadruga. Str. 51.

Knjižica obsega petnajst dokaj izpiljenih in po večini v nekaki mestoma po sili sestavljeni ritmični prozi pisanih slovstvenih drobnarij. Povprečni vzrok njih nastanku in njih glavno gibalno je težka življenska utrujenost nerazumevane in v svoje tesne bolesi zamišljene ženske. Pisateljici se vlivajo izpod peresa sanjavo mrke tožbe in žalostne meditacije, o katerih resničnosti bravec skoraj ne more podvomiti, vendar pa mu kmalu postane jasno, da jim avtorica ni segla v umetniško bistvo, temveč jim je našla samo literaturni izraz, besedno obliko, in to često nenaravno, ohlapno in preveč našopirjeno. Kmetova polno, bogato doživlja v sebi, a ta Večerna pisma so samo vnani odmev bujnih doživljanj. Bolečine njenih samotnih večerov leže pred nami žive in iskrene, vse vre, kipi in se bohoti, umetniško utemeljeno in poglobljeno pa pisateljčino pripovedovanje ni. Zapeljali so jo burni valovi njenih misli, da ni stopila — kot pravi umetnik — sama iz sebe, tudi kadar oblikuje epsko snov. V razbrzdan tempo besedovanja in nizanja iskrenih izražanj jo ženó njena prekipevajoča, v žalost kloneča čuvstva, da jim ni gospodar, razporejalec in anatom.